

Валерія Вахтоміна
Студентка 71 групи історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
Науковий керівник: д. і. н., професор Ярмошик І. І.

Англiканство як особлива течiя раннього протестантизму у Захiднiй Європi

Незалежно від епохи релігія завжди була і залишається найважливішим фактором, що визначає світогляд і менталітет, ідентичність і культуру того чи іншого народу. Вона створює національний характер, допомагає формувати уявлення про навколишній світ і впливає на сприйняття подій, що відбуваються за межами власної країни. Тому особливої актуальності набуває вивчення протестантської культури, яка відіграє вагомую роль у політиці та культурі Західної Європи і на сучасному етапі. Вплив протестантизму відчувається у всіх країнах, де є його масове сповідування, як у соціальному, так і політичному аспекті. Особливою течією є англіканство, яке, на відміну від континентальних протестантських течій, сформувалося як наслідок конфлікту короля і Папської курії та обумовило подальше політичне життя Англії.

Вирішення даної проблеми ускладнюється недостатністю інформаційної бази або суперечливістю наявного фактажу. Все це, в свою чергу, обумовлює актуальність розробки даного питання.

Проблеми, пов'язані з даною тематикою, на жаль, не знаходять численного відображення у публікаціях, що в певній мірі пов'язано з факторами, які мали вплив на розвиток вітчизняної історичної науки. У значній мірі проблема знаходить відображення у дисертаційній роботі О. Я. Вінніченко «Англіканство в його історії і сучасних трансформаціях: традиціоналістські і модерністські тенденції» [6]. Певною мірою дане питання висвітлюється також у роботах О. С. Ігнат'євої [1,7], Е. Ю. Девятовой, Т. В. Мосолкиной, Н. М. Торкут.

Метою дослідження є з'ясування та висвітлення англіканства як особливої течії раннього протестантизму у Західній Європі.

Виникнення англіканства тісно пов'язане з радикальними трансформаціями, що відбувалися в різних сферах політичного і соціокультурного життя європейських країн на межі XV – XVI ст. У релігійно-церковній сфері це виявилось у прагненні реформувати

християнську церкву відповідно до ідеалів раннього християнства, зробити її вільною від папського престолу і більшою мірою орієнтованою на національні традиції та пріоритети, більш простою і «дешевою», краще адаптованою до нових соціальних реалій [1, с. 16].

Релігія в Англії мала виразний державно-національний характер, а утворена нація тривалий час ідентифікувалася з церквою. Фактично поява першої сучасної нації, англійської, тісно пов'язана з формуванням першої національної церкви – англіканської. На думку дослідниці О. Вінніченко, це значною мірою зумовило елітарний передреформаційний характер, котрий пояснював саму специфіку англійської реформації. У своїй соціальній практиці євангельське англіканство акцентувало увагу на своїй опозиційності щодо офіційної релігії, протиставляло літургії спілкування, складності культу – простоту і безпосередність, а духовній ієрархії – неформальні міжособистісні стосунки [2, с. 10-12].

Хоча Реформація в Англії мала історичне коріння, багато в чому спільне з іншими європейськими країнами, її перебіг та наслідки відрізнялися своєрідністю, яка зумовила специфіку релігійної ситуації у цій країні та визначила статус Церкви Англії як провідної, державної релігії протягом кількох століть, аж до наших днів [3, с. 57].

У 1562 році була проголошена доктрина нової церкви, що була подібною до протестантської, хоча багато її ритуалів залишалися близькими до католицьких [4]. Перші віросповідні документи були компромісними, лише друга редакція «Книги спільної молитви», яка стала основним кодексом віровчення, а також офіційним служебником, носить більш радикальний характер.

Але і після цього суперечки між католиками і реформаторами з проблем віросповідання не тільки не припинилися, але розгорялися з новою силою. У 1548 р. зі вступом на королівський престол Едуарда VI була видана «Книга загальних молитов», в якій викладено основні положення богослужіння за новими правилами, а в 1552 р. видається і саме нове сповідання віри вже в 42 розділах. Оприлюднення «Книги загальних молитов» навіяло в країні сильну католицьку опозицію і масове повстання. Під керівництвом Т. Кранмера англіканська церква розвинулася у самостійну єпископальну церкву з главою-королем [6]. У 1555-1558 рр. не припинялися криваві зіткнення католиків і протестантів [5].

У розгортанні реформаційних процесів у елизаветинській Англії відсутня чітка поступальність, що у певній мірі було другою (після

еклектичності) важливою рисою англійської Реформації. І пов'язано це, вочевидь, із двокомпонентністю реформаційної ідеології, яка поєднувала в собі систему поглядів офіційного англіканства та пуританізму – радикальної реформаційної ідеології прихильників кальвінізму, що обстоювали інтереси буржуазії і нового дворянства. Англіканська єпископальна церква, як і суспільство взагалі, були об'єктами нищівної критики пуритан.

Реформа спочатку не привела до корінних змін в організаційній структурі церкви, її догматах і обрядах, які залишилися католицькими. Англіканська церква прийняла протестантські догмати про виправдання вірою й про священне писання як єдине джерело віри; відкинула вчення католицизму про індульгенції, шанування ікон та мощів. Однак визнавався католицький догмат про рятівну силу церкви як необхідного посередника для порятунку людини. Згодом вплив протестантизму на англійську церкву посилювався, що призвело до її розмежування із католицизмом. Були збережені літургія й ряд інших характерних для католицизму обрядів, практично без змін залишився єпископат. Разом з тим у реформованій церкві зберігалася ієрархія духовенства, яку очолювали єпископи. Духовенство підкорялося тільки королю як частина його державного апарату і було зобов'язано пропагувати серед мирян ідею про неприпустимість заколотів та повне і беззаперечне підпорядкування королю та його посадовим особам. Як і раніше стягувалася десятина, котра стала надходити на користь короля і перетворилася у важливе джерело його прибутків. Парламентськими актами була запроваджена як обов'язкова «Книга парафіяльного богослужіння». Англійська церква еклектично поєднала у собі протестантські та католицькі догмати. Насамперед, католицьке вчення про рятівну місію церкви з протестантським догматом спасіння однією вірою та майже недоторканим залишило організаційну будову і культ католицької церкви. Англіканство стало прикладом компромісного варіанту протестантизму, якого було досягнуто внаслідок тривалої боротьби англійської королівської влади проти політичних та економічних домагань папського престолу [7, с. 311, 312].

Отже, англіканство, на відміну від інших протестантських течій, з'явилося не як безпосередня реакція на політику Святого Престолу, а як волевиявлення однієї особи – монарха Англії, про що свідчить довга відсутність змін догматики. Англіканство набуло особливих рис, які суттєво відрізняли його від материкового протестантизму, його історія складається із декількох етапів та пізніше ця течія дала поштовх для утворення відгалужень у ній. На відміну від материкових протестантських церков, англіканська стала

своєрідним конгломератом католицизму, про що свідчить її догматика та протестантизму. Разом із тим прийняття англіканства дало поштовх для утворення національної держави та власне національної стабільності, а також усіх майбутніх кардинальних змін.

Позначена в даній статті проблема, безперечно, потребує подальшого уточнення і подальшого розгорнутого аналізу.

Список використаної літератури:

1. Ігнат'єва О. С. Англіканство: генеза, віросповідна сутність, місце в соціокультурному житті Англії : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.11 / О. С. Ігнат'єва ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2012. – 18 с.
2. Вінніченко О. Я. Англіканство в його історії і сучасних трансформаціях: традиціоналістські і модерністські тенденції : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.11 / О. Я. Вінніченко. – К., 2010. – 16 с.
3. Зернов Н. Единство Англиканской Церкви [Електронний ресурс] / Н. Зернов // Путь. – 1934. – № 47. – С. 51-65. – Режим доступу : <http://www.odinblago.ru/path/47/4>
4. Протестантизм [Електронний ресурс] // История религии. – Режим доступу : <http://religion.babr.ru/chr/prot/anglikan.htm>
5. История возникновения и развития христианства / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.solidreligion.ru/sore-268.html>
6. Кожухарь А. А. Англиканская церковь [Електронний ресурс] / А. А. Кожухарь. – Режим доступу : http://pravdiva.com.ua/category_19.html
7. Ігнат'єва О. С. Особливості англіканського віровчення / О. С. Ігнат'єва // Міжнародний молодіжний фестиваль науки : матеріали I Міжнар. конф. молодих вчених ННС-2009 (Львів, 14-16 травня 2009). – Л., 2009. – С. 311-312